

GÜVENLİ BİR TOPLUM İÇİN SORUN ODAKLI ÇOCUK EDEBİYATI

DR. MELİKE GÜNYÜZ

ERDEM YAYIN GRUBU GENEL YAYIN YÖNETMENİ

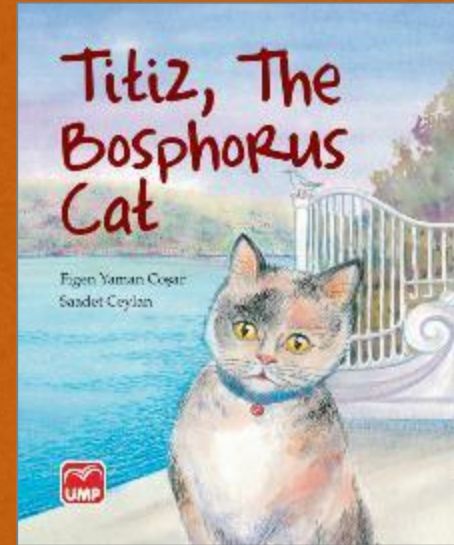
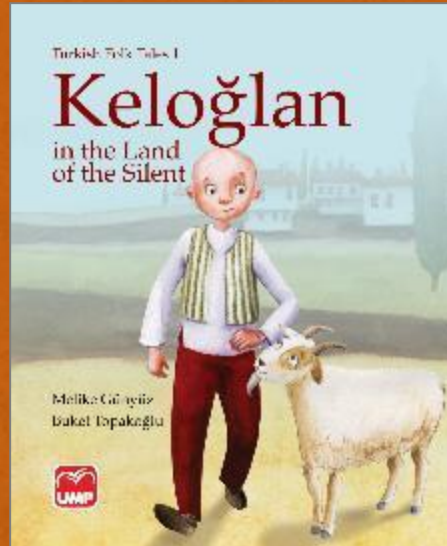
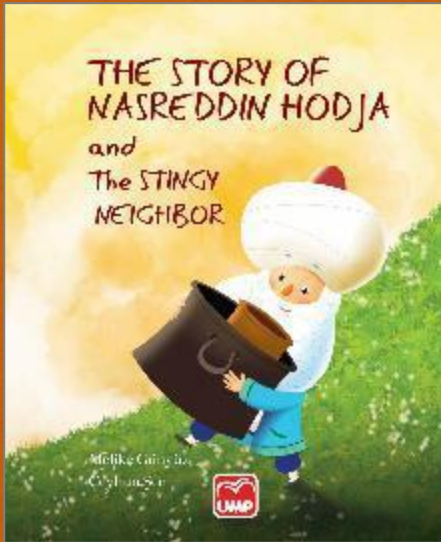
Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı kavramını, hedef kitlesi 0-16 yaş olan metinleri tanımlamak için değil, hedef kitlesinin alt yaş grubuna işaret eden metinleri tanımlamak için kullanmak gereklidir.

Edebi, kurgusal metinler hedef kitlesi kim olursa olsun büyük çoğunlukla kurgu içindeki çatışma ile okuyucudaki merak duygusuna hitap ederler. Bu çatışma ya karakterin kendi kendisi ile olan mücadelesi, ya bir başka karakterle/karakterle olan mücadelesi, ya karakterin toplumla olan mücadelesi ya da karakterin tabiatla olan mücadelesi şeklinde ortaya çıkar.

Sorun odaklı çocuk edebiyatı, çocukların ve gençlerin tek başlarına üstesinden gelmekte zorlandıkları konuları ele alır. Anne babalarının boşanması, şiddet, taciz, zorbalık, savaş, göç vb. durumlarla yüz yüze kalmış karakterler bu tür kitapların kahramanları olarak karşımıza çıkarlar. Aile içinde engelli bireylerin yer aldığı kitapları, kendi içindeki gücü keşfetme sürecini anlatan kitapları, gerçek hayatta bireysel ya da toplumsal birebir benzer sorunlara işaret ettikleri için sorun odaklı çocuk edebiyatı metinleri olarak nitelendiririz.

Kurgu -bir başka deyişle hikâye- aslında bir kitabın, bir filmin, bir animasyonun, bir reklam filminin ve hatta bir müziğin nüvesini oluşturur. İyi bir hikâyeniz varsa bunun üzerine istediğiniz iletişim kanalı ile isteğiniz eseri üretebilirsiniz. Bu sebeple hem masa üstü yayıncılıkta hem de görsel yayıncılıkta başarının birinci şartı sağlam bir hikâyenizin olmasıdır.

Çocuk edebiyatını -ya da genel anlamda çocuk yayıncılığını- diğer yayıncılıktan ayıran belki de yegane unsur iyi bir yazarla (senaristle) birlikte iyi bir danışmanın da (pedagog, medya pedagogu vs.) ekibin içinde olmasıdır.

Edebiyat toplumun turnusol kâğıdıdır.

Toplumda hangi sorun varsa bu kısa zamanda çocuk edebiyatına yansır. Bugün ülkemizde peş peşe yayınlanan boşanmış aile kitapları, akran şiddeti, göç vb. temalı kitaplar, aslında bu problemlerle karşılaşan çocukların bu meselelerin üstesinden nasıl geleceklerine dair ipuçları verdikleri, çocukları rahatlattıkları için yazılıyor ve yayınlanıyor.

Tacizle karşılaşan fakat bunu ifade edemeyen bir çocuk ancak kendisi gibi bir çocuğun hikayesi ile karşılaştığında cesaretlenir. Bibliyoterapi diye adlandırılan bu tedavi yöntemi edebiyat eserleri ile bireyleri tedavi etme şeklidir.

Çocuğun bir kitabın, bir filmin, bir oyunun kahramanı ile özdeşleşmesi, kendi problemini ifade edebilme cesaretini bulabilmesi için atılabilecek adımlardan birisidir.

Dolayısı ile şiddetten arındırılmış, idealize edilmiş, küçük meseleler üzerinden abartılı merak duygusu ile kurgulanmış bir metin yerine, artık çocukların her gün yüz yüze geldikleri temel sorunlara çözüm öneren, hayatın gerçeklerine dokunan metinleri yayınlamayı tercih ediyoruz. Eğer böyle yapmazsak aslında çocukları kendi dünyaları içinde yapayalnız bırakmış oluyoruz

Biz içerik üreticilerine düşen vazife artık istesek de istemesek de bütün dünyanın yükünü omuzlarında taşıyan, yetmiyormuş gibi bir de kendi dünyalarındaki sorunlarla baş etmeye çalışan çocuklara sanki bu meseleler hiç yokmuş gibi davranmak yerine; **onların elinden tutacak, onlara umut bahşedecek, onlara yalnız olmadıklarını hissettirecek, onlara sorunları ile yüzleşme şansı verecek metinler üretmektir.**

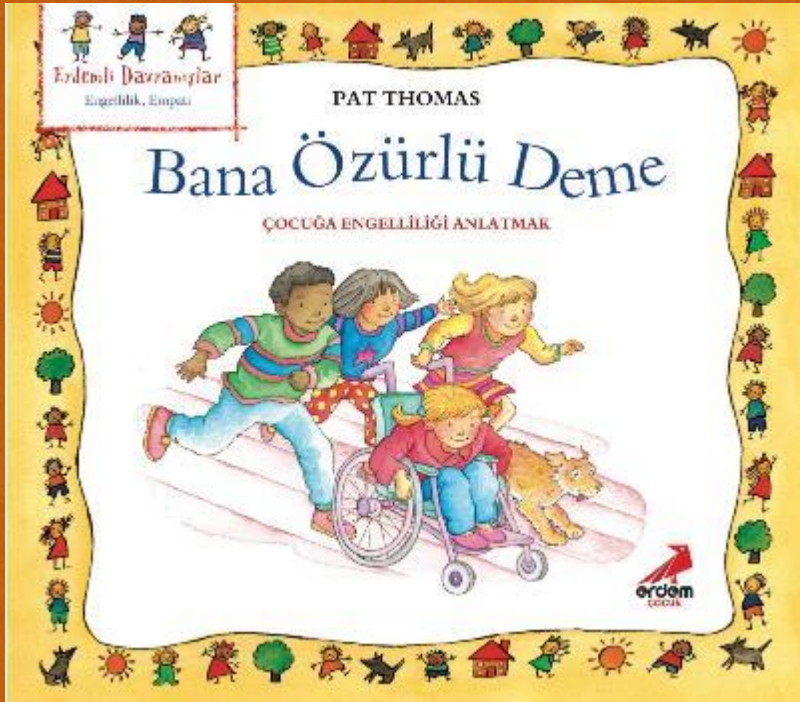
Bugün hem ülkemizde hem de dünyada bununla ilgili çok güzel eserler kaleme alınmaktadır.

Sınıf arkadaşlarından dördü boşanmış aile çocuğu olan birine, konusu boşanma olan bir kitabı okutmak gündemine gereksiz bir konuyu sokmak değil tam aksine sınıf arkadaşı ile empati kurmasını sağlamak için yol açmak demektir. Ailesi iflas ettiği için metro çıkışında su satan çocukların olduğu için metro çıkışında su satan zorunda kalan çocukların hikâyelerini okutmak aynı zamanda toplumsal barışa hizmet etmek demektir.

ŞARKICI GUKKİ, 4-6 yaş
Yazan Melike Günyüz
Resimleyen Reza Hemmatirad
Sorun: Tehdit, şantaj
Sorunun Sebebi: Farklılık
Çözüm önerisi: Kişinin kendisini
olduğu gibi kabul edecek alternatif
bölgeler araması, yılmaması.

BANA ÖZÜRLÜ DEME, 5-8 yaş

Yazan: Pat Thomas

Sorun: Engelliliğin toplumda algılanma biçimi

Sorunun Sebebi: Farklılığın bir zenginlik olduğunun topluma benimsetilememesi

Çözüm önerisi: Her bir bireyin doğuştan farklılıklara sahip olduğu, engelliliğin de çocuklara bu şekilde benimsetilmesi gerektiği.

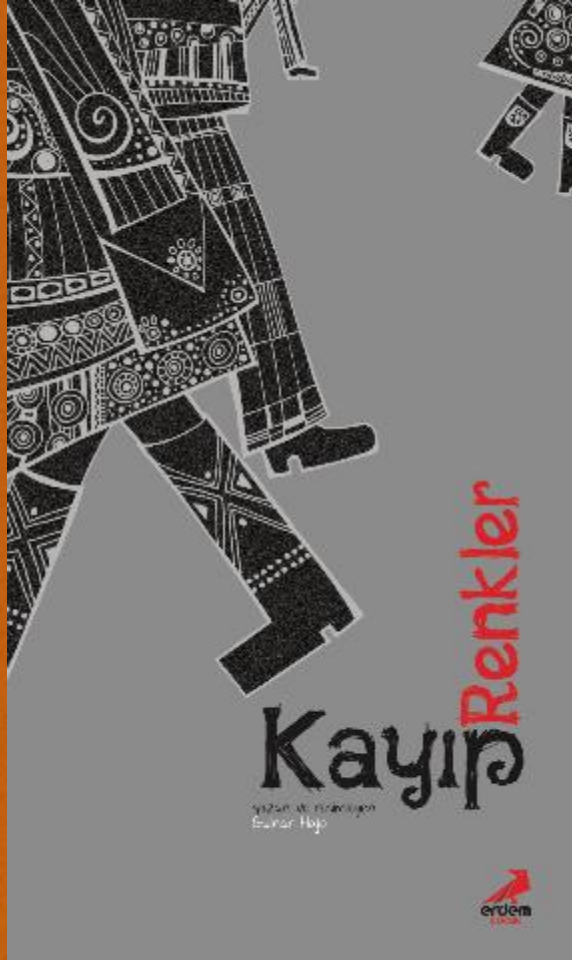
SENİ ÖZLÜYORUM, 5-8 yaş

Yazan: Pat Thomas

Sorun: Ölümle karşılaşan çocuğun süreci kabullenmesi

Sorunun sebebi: Çocukların ölüm vb. travmalara önceden hazırlanmaması

Çözüm önerisi: Böyle kayıp sonrası çocuklara nasıl yaklaşmak, nasıl açıklama yapmak ve nasıl bir dil kullanılması gerektiği ile ilgili rehberlik ediyor. Ayrıca süreci kolaylaştırmaya yönelik etkinlik önerileri sunuyor.

KAYIP RENKLER 5-8 yaş

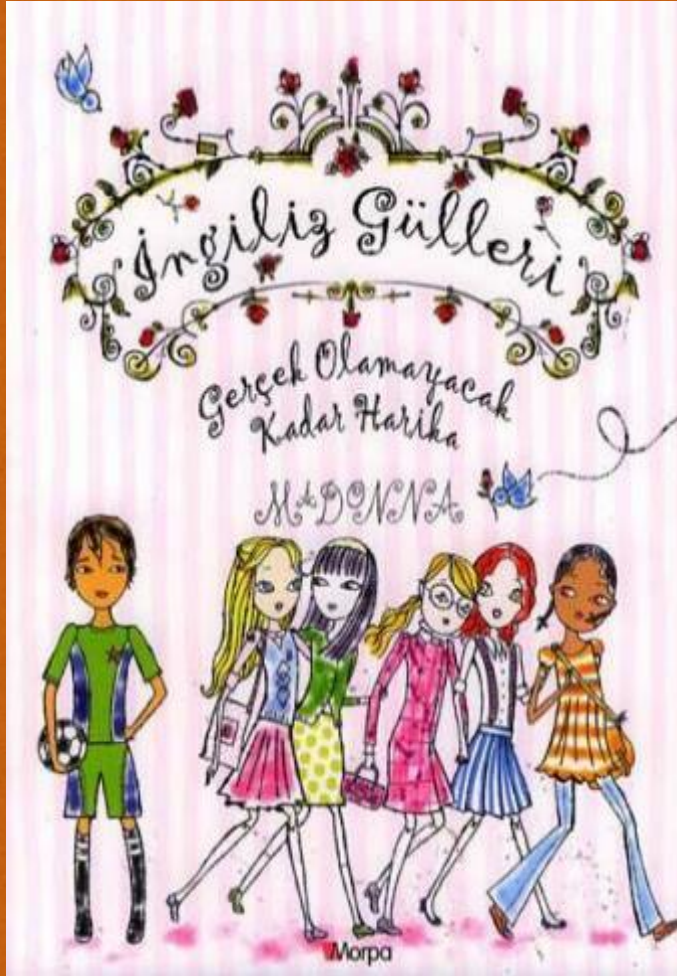
Yazan ve Resimleyen: Gülnar Hajo

Sorun: Çocukların sokakta çalışması

Sorunun Sebebi: Yoksulluk

Çözüm önerisi: Çocuk yaşta çalışan, sokakta çalışan çocuklarla ilgili farkındalık oluşturmak ve her çocuğun oyun hakkı olduğuna dikkat çekmek

İNGİLİZ GÜLLERİ 7 yaş üstü

Yazan: Madonna

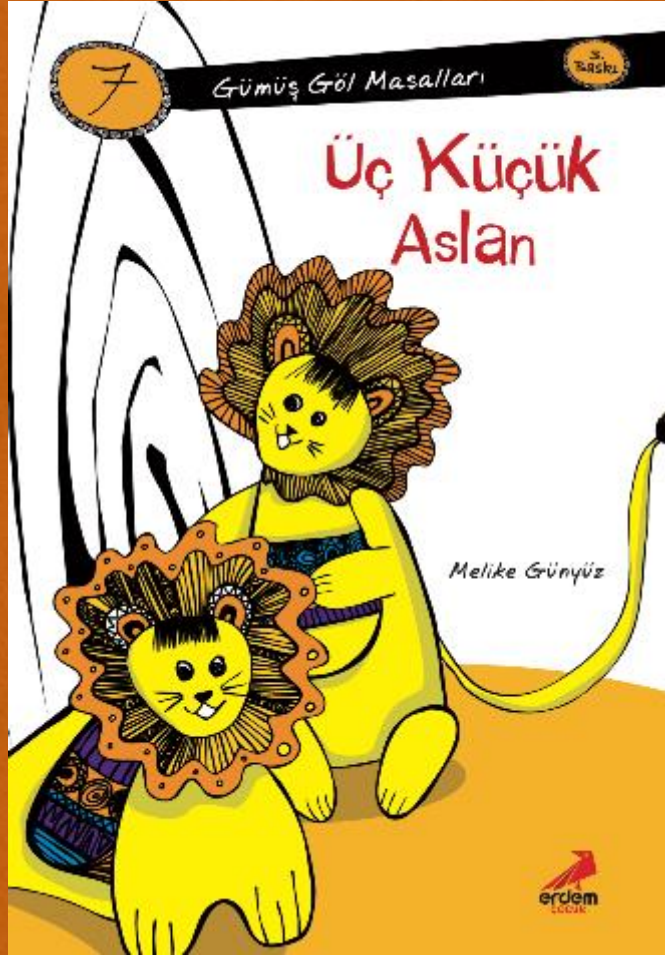
Çeviren: Sevin Okyay

Sorun: Akran Şiddeti

Sorunun sebebi: Kıskançlık

Çözüm önerisi: Kıskanılan kişinin hayatını yakından görme, düşündüğü gibi olmadığını fark etme ve kendi hayatındaki güzelliklerin, imkânların değerini bilerek kendinden memnun olma.

ÜÇ KÜÇÜK ASLAN, 4-7 yaş
Yazan: Melike Günyüz
Sorun: Psikolojik şiddet, korku
Sorunun Sebebi: Küçük aslanların kükremeleri
Çözüm önerisi: Kükreyen küçük aslanlarla onların sesinden korkan yavru hayvanları tanıştırmak arkadaş olmalarını sağlamak.

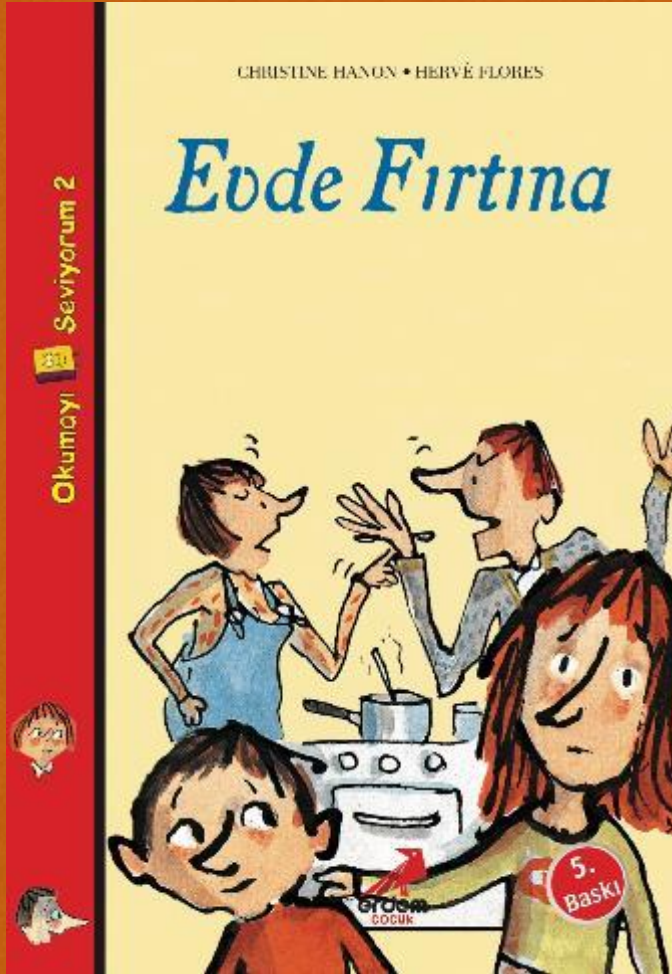
KIRMIZI ÇİZGİ, 4-7 yaş

Yazan: Samar Mahfouz Barraaj

Sorun: Çocuğa yönelik cinsel istismar

Çözüm önerisi: Çocukta özel alan, özel bölge kavramlarını oluşturma ve olabilecek olumsuz bir durum karşısında neler yapması gerektiği ile ilgili yönlendirme yapma

EVDE FIRTINA 8-10 yaş

Yazan: Jo Hoestlandt & Serge Bloch

Sorun: Ebeveynlerin boşanması

Çözüm önerisi: Anne babası boşanan çocuğun bu süreçte yaşadığı sıkıntılar, anne baba çocukla birlikte vakit geçirerek, çocuğun öğretmeni gibi yakın çevresi durumdan haberdar edilerek, çocuğun kendini suçlu hissetmemesi için gerekli açıklamalar yapılarak, anne babanın sevgisinin hep devam edeceği güveni verilerek daha kolay atlatılır.

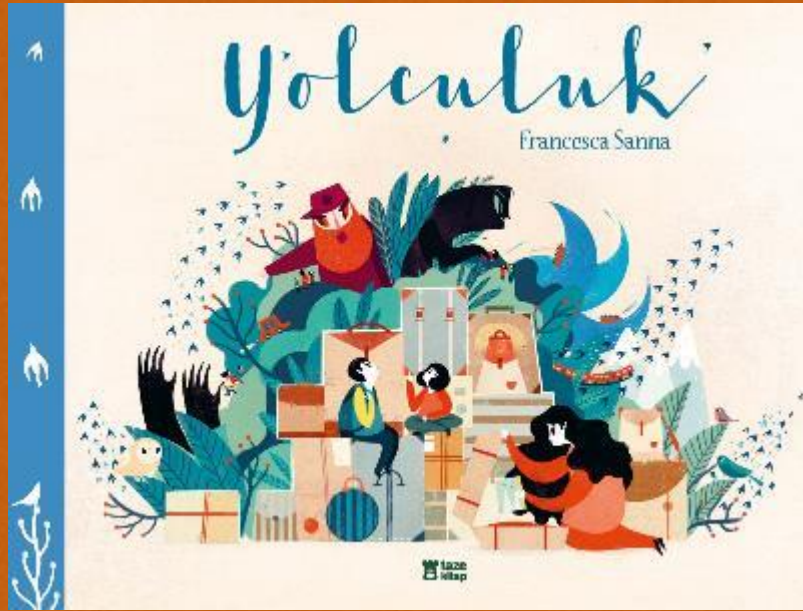
SEVGİLİ ANNEM 7-9 yaş

Yazan: Sevinç Kuşoğlu

Sorun: Boşanma

Sorunun sebebi: Babanın yurt dışına gitmesi ve babasının yeni eşi ile ilgili endişeler.

Çözüm önerisi: Çocuk babasının ülkeye dönmesiyle onunla ve yeni eşiyile vakit geçirir, babasının onu eskisi gibi çok sevdiğini fark eder, tanıdıkça babasının yeni eşinin de korktuğu gibi biri olmadığını anlar.

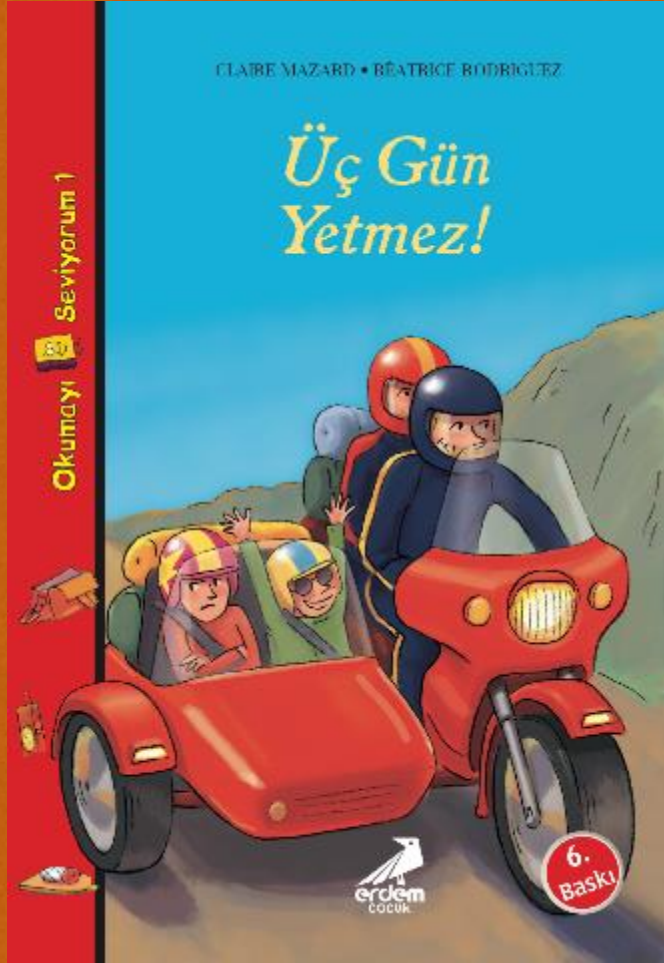
YOLCULUK 4-6 yaş

Yazan: Francesca Sanna

Sorun: Göç

Sorunun Sebebi: Savaş

Çözüm önerisi: Kitapta soruna bir çözüm önerilmiyor , neredeyse her gün haberlerde duyulan «göçmen» ve «mülteci» kelimelerinin arkasında yaşanan hikayeleri ve onları yaşayanların yolculukları hakkında farkındalık oluşturmak amaçlanıyor.

ÜÇ GÜN YETMEZ 8- 10 yaş

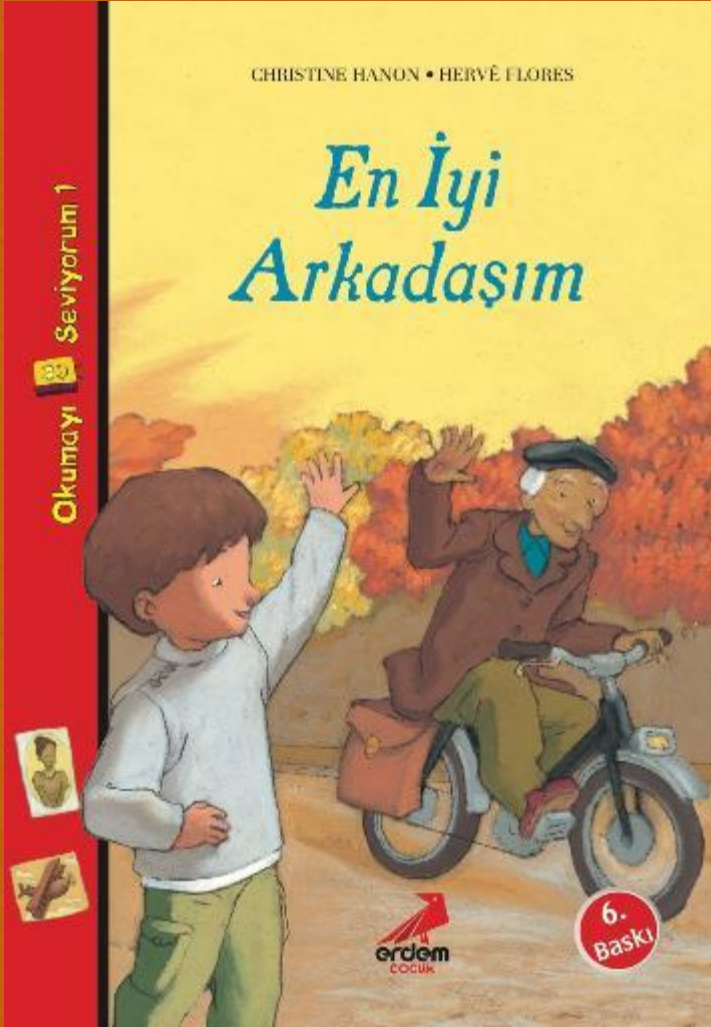
Yazan: Claire Mazard & Béatrice Rodriguez

Sorun: Engellilik

Sorunun Sebebi: Engelli bir insanı yakından tanımadığı için nasıl davranması gerektiğini bilememe

Çözüm Önerisi: Birlikte vakit geçirildiğinde kendisinden farklı olmadığını anlama

EN İYİ ARKADAŞIM 7-9 yaş

Yazan: Christine Hanon & Hervé Flores

Sorun: Tanıdık olmama (yabancı olma) ölüm

Sorunun sebebi: Önyargı

Çözüm önerisi: Önyargılar hayatın sert gerçekleriyle karşılaşınca yıkılıyor. Ölüm sonrası yaşanan acı, kişiden kalan hatıralarla aşıyor.

ANNEM BABAM OLMASA

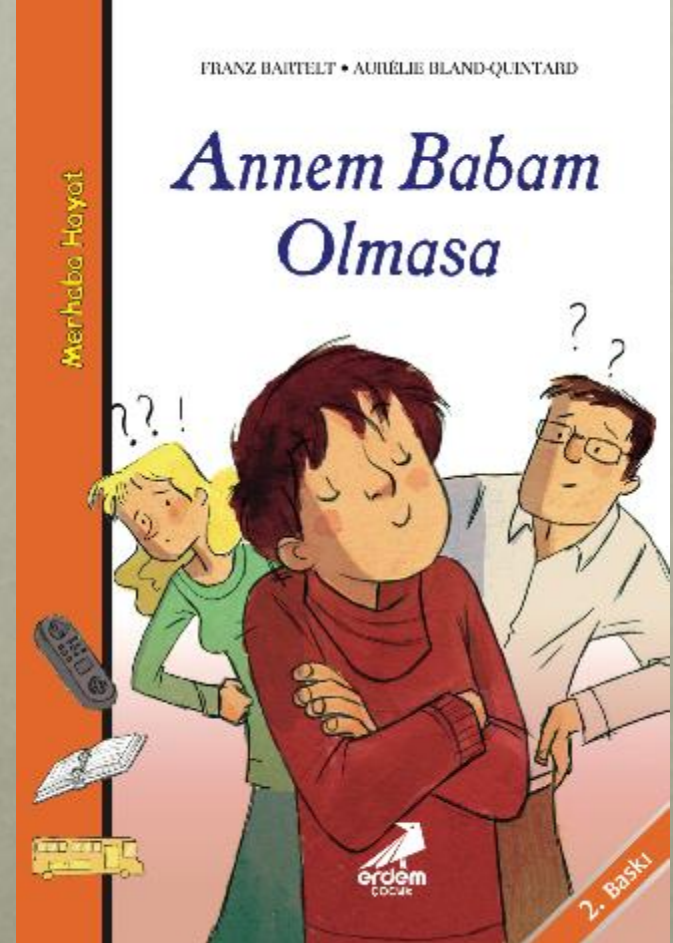
10 yaş üstü

Yazan: Franz Bartelt & Aurélie Bland-Quintard

Sorun: Ergenlik bunalımı

Sorunun sebebi: Sürekli kurallar konularak ergenin hayatının kısıtlanması

Çözüm önerisi: Ergen kahraman annesi babası olmadığını ilan ederek kendi kurallarına göre yaşamaya çalışır ve bunun zorluğunu görür.

LABİRENT ŞEHİR 9-10 yaş üstü

Yazan: Christian Grenier & Julien Famchon

Sorun: Çevre Sorunları

Sorunun Sebebi: Çevre kirliliği, yapay dünyayı kabullenme

Çözüm Önerisi: Çocuğun yapay şehir hayatı dışında başka gerçek bir dünya olduğuna inanıp o dünyaya ulaşmak için mücadeleden vazgeçmemesi

SU GEZEGENİ 9 yaş üstü

Yazan: Sylvie Baussier & Pascale Perrier

Sorun: Su kirliliği

Sorunun Sebebi: Çevreye duyarsızlık, sorunun ciddiyetinin farkına varılmaması

Sorunun Çözümü: Hayali bir gezegen yaratılarak, su kirliliğinin ileride nasıl bir boyut kazanılacağı gösterilir. Çevre duyarlılığı sağlanmaya çalışılır.

KAPI KOMŞUMUZ KORSANLAR 3 yaş üstü

Yazan: Jonny Duddle

Sorun: Mahalle baskısı,
mahalleye gelen korsan ailesini
istememe

Sorunun Sebebi: Farklılık,
kurulu düzenin devamını
sağlama

Sorunun Çözümü: Soruna bir
çözüm önermiyor fakat
korsanlar giderken herkese
hazine bırakınca herkesin onlar
hakkındaki düşüncesi değişiyor.
Aslında insanların düşüncesini
neyin belirlediği gösteriliyor.

SÜRPRİZ SİLAHLAR 9 yaş
üstü

Yazan: Nuran Turan

Sorun: Çocuklarda şiddet
kullanma eğilimi ve silah
kullanma merakı

Sorunun Çözümü: Bir yetişkin
eşliğinde oyuncak silahların
eğlenceli başka oyuncaklara
dönüştürülmesi

Roald Dahl ve Şiddet

Dünya çocuk edebiyatının en meşhur yazarlarından Roald Dahl'ın eserlerine baktığımızda şiddet unsurunu bariz şekilde görürüz. Matilda'da ebeveyn ve eğitim şiddeti vardır. Kalem bittiği için arkadaşından kalem isteyen çocuğu dayakla cezalandıran öğretmen.

Charlie'nin Çikolata Fabrikası'nda saygısız, şımarık çocuklar ebeveynleri ile birlikte cezalandırılır.

Yaman Tilki'de üç cimri, kötü karakterin şiddeti, Koca Sevimli Dev'de de devin çocuklara uyguladığı şiddet vardır.

Roald Dahl'ın eserlerinin çoğu iyi- kötü mücadelesinin üstüne yapılandırılmıştır, yazar bu çatışmayı anlatırken şiddet unsurlarını da sık sık kullanır fakat bunu ajitasyon yapmadan, ironik bir dille anlatır, okuyucuyu rahatsız etmez hatta gülümsetir.

DEĞERLENDİRME

Sorun odaklı çocuk metinlerine baktığımızda şu gibi özellikler dikkatimizi çekmektedir:

8 yaş üstü kurgusal metinlerde bir sorunla yüz yüze gelen çocuklarda içe kapanma, kendini değersiz hissetme, okula isteksiz gitme, ev ortamında neşesini kaybetme, odasına çekilme, yalnız kalma gibi davranışlar betimlenmektedir.

Bir sorunla karşılaşan karakterler, bunu dillendirmek yerine daha büyük bir sorunla yüzleşmemek için içine kapanmaktadır.

8 yaş ve üzeri kitaplarda karakterler fiziksel özellikleri sebebiyle bir sorun yaşadıklarında derslerinde başarılı olmak, daha iyi bir insan olmak vb. çabalarla bu süreci aşmaya çalışmaktadırlar.

Yazarların, kitaplarda bir sorunla karşılaşan karakterlerin olumsuz davranışlarını ebeveyn iletişimi ile çözüme kavuşturduklarını gözlemleyebiliriz.

Konuların gerek ele alınış biçiminde gerekse çözüme kavuşturulma sürecinde yerli ve yabancı kitaplar arasında kayda değer bir fark dikkati çekmemektedir.

Yazarların olaylara çözüm bulma şekli genellikle bireysel olarak karakterin kendini keşfetmesi süreci ile ebeveynlerin ve okul idaresinin olaya müdahale etme süreci ile eş zamanlı ilerlemektedir. Dolayısı ile yazarlar konuya ne sadece bireysel olarak ne de toplumsal olarak bakmaktadırlar.

Sorun odaklı çocuk edebiyatı kavramının içine akran şiddetinden çevre kirliliğine, ebeveynlerin boşanmasından toplumsal baskıya uzanan geniş bir alan girmektedir. Çocuklar bu tür metinler okuduklarında yaşadıkları problemlere çözüm yolları bulabildikleri gibi bilmedikleri sorunlar hakkında farkındalık kazanma imkânına da sahip olabiliyorlar.

Sorun odaklı çocuk kitapları, çoğu kez birebir bir reçete sunmaz; çözüm bulma yöntemlerini gösterir. Bu, okura sorunlar üzerinde düşünme, neden-sonuç ilişkisi kurma, bilinçlenme, kendini bulma ve tanıma olanağı sağlar. Şüphesiz sorunlar üzerinde rasyonel akılla düşünen bireyler, güvenli bir toplumun oluşmasında sağlam bir zemin oluşturacaktır.

Melike Günyüz
Teşekkürlerimle

